

Slovstvene stvari.

Družba sv. Mohora

prične po oklicu „Besednika“ razpošiljatev svojih knjig. Lani je štela družba 449 dosmrtnih in 23.631 letnih, tedaj vkup 24.080 udov; letos pa je narastlo število dosmrtnih udov na 467 in letnih na 25.869 tako, da vseh udov je 25.339; 2255 družnikov je toraj pristopilo letos na novo. — Družbeniki dobijo tudi letos šestero knjig; vse knjige obsegajo 69 tiskanih pôl, šest pol več kot lani. Knjige so pa te-le: 1. „Molitvene bukve“ za brate in sestre bratovšine sv. Mohora. 26 pôl. 2) „Življenje in smrt Kristusova“. Drugi del, 2. snopič. 9 pôl. 3) „Umni kmetovalec“, splošni poduk za naše kmetovalce. 7 pol. 4) „Občna zgodovina“. Drugi snopič obsega: Grško in Makedonsko zgodovino do Rimljanov. 9 pôl. 5) „Setev in žetev“, povest za prosto ljudstvo. Večernic XXXIII. zvezek. 5 pôl. 6) „Koledar“ za leto 1876. 13 pôl. — Družbini dohodki tega leta znašajo 29.029 gold. 84 kr. Stroški pa 28.960 glđ. 86 kr.; kaže se, da ostane gotovih 68 gold. 96 kr., katera se po sklepu družbinega odbora daruje za Janežičevo ustanovitev. Matici je letos prirastlo 321 gold. dosmrtnine in daril, tako da znaša sedaj 16.176 gold. 27 kr. — V podporo domačega slovstva in v omiko slovenskega naroda razpisuje družba sv. Mohora za prihodnje leto sledeča darila: a) Sto in štirideset gold. za štiri krajše izvirne povesti, vsaki po 35 gold., v obsegu blizo pol tiskane pôle, in b) Sto in štirideset gold. za štiri podučne spise raznega zapopadka, vsakemu po 35 gold., v obsegu pol tiskane pôle. Posebno vstrežajo didaktične pesmice; životopisne, potopisne, naravoslovne itd. črtice in spisi nраво-šaljivega zapopadka. Rokopisi naj se pošljejo družbinemu tajniku vsaj do 1. novembra 1875 brez podpisanega imena, katero naj se priloži v zapečatenem listu. Prisojena darila se izplačajo na Vodnikov dan 2. februarja 1876. leta.

Politične stvari.

O slovenski politiki.

Prijateljsko pismo prijatelju.

Ti ljubiš slovenski narod in domovino svojo tako intenzivno, da postajaš skoraj slovensk separatist, naj Tvojemu vprašanju tedaj vstrežem in Ti pišem svoje mnenje o slovenski politiki.

Vedi, da tudi jaz sem najprvo Slovenec in da ljubim Slovenijo toliko bolj, v kolikor veči nevarnosti jo vidim. Al prav ta ljubezen do mile matere Slovenije nas mora siliti, da nismo separatisti. Kdor je separatist iz ljubezni do naše domovine, on jo le slepo ljubi. Naj Ti to bolj dokažem.

Bil je človek, ki je imel bogato žlahto, a on sam bil je ubog. Imel je otroka, ljubeznivega in lepega, ki ga je strastno ljubil. Tudi njegovi žlahtniki so otroka ljubili, in zato so mu rekli: „daj nam ti svojega dečka, ki pri tebi revščino trpi, mi ga bomo z vsem potrebnim preskrbeli in imeli ga kakor za svojega.“ A mož je svojega otroka preveč ljubil, in ni ga dal od sebe; rajši je videl, da je otrok pri njem v najhujši revščini živel, kakor da bi ga bil žlahtnikom prepustil. Otrok je hiral in bolehal zavoljo pomanjkanja, in na zadnje umrl.

Povej mi: ali je ta človek svojega otroka ljubil? Vsak pameten človek poreče, da ga ni, ali, če ga je, da ga je slepo ljubil, in da je ta ljubezen otroku bila

le na škodo. Ta mož je ljubil sebično, kajti skrbel je le za sebe; hotel je otroka okoli sebe imeti, ker se je težko ločil od njega; al otroka ni ljubil, ker ni gledal na njegovo korist. Da bi bil otroka resnično ljubil, on bi bil zatajil samega sebe, in odrekel se otroku, da bi se mu bilo bolje godilo.

Naj Ti zdaj to priliko razložim.

Ta samoljubni oče je slovenski separatist, otrok pa je slovenska domovina, in bogata žlahta so slovanski narodi. Slovenski separatist pravi: „kaj meni mar za Hrvate, Srbe in druge Slovane? mi smo sami za-se, če se nam tudi prav slabo godi, imamo vendar že nekaj literature, imamo Preširna in Koseskega, prevroče ljubimo svojo specifično narodnost, da bi jo popustili. Ako se združimo z jugoslovani, se bo naše narečje zgubilo, mi postanemo Hrvatje, a tega mi nočemo. Rajši duševno stradamo, nego da bi se odrekli Ljubljani, kranjskemu (slovenskemu) jeziku in literaturi.

To modrovanje, ki svojo koreniko ima v srcu, samo na sebi nikakor ni zavrgljivo in je prav naravno po srčnih čutilih; vpraša se le: ali se dá tudi po pameti opravičiti? Vpraša se: ali smo Slovenci še sami za-se, ko bi Bismarkova politika „bis zur Adria“ začela na obale jadranskega morja se stezati, v stanu, obdržati se kot samostalen narodič, ali ne? Ali imamo dosti izvirne duševne moči v sebi, ustvariti si samostalno duševno življenje, samostalno literaturo ali ne? Ali smo sami dosti močni, ohraniti svojo politično samostalnost pred tujimi sosedi — (ako najprvo vzamemo, da smo v stanu, priboriti si jo sami) — ali ne?

Pretresovanje teh vprašanj je za vsacega slovenskega politika največe važnosti. Do sedaj smo imeli vedno s svojimi sovražniki toliko opraviti, da nismo imeli časa na to misliti. Hrvatje in drugi Slovani se imajo sami še boriti, in ne utegnejo misliti na nas. Borili smo se Slovani do sedaj vsak za-se, vsak s svojimi močmi. Najtežje stanje imamo mi Slovenci. Boriti se imamo z Nemcem in Lahom. Obema je lastna silna duševna moč; mi pa smo revni na materijalnih blagih in na literaturi. Nemške srednje šole med nami so sovražne trdnjave, s katerimi se iztirava slovanski živelj iz naših krajev, in le čuda je, kako krepak je slovenski živelj, da ga osemletne in dvanajstletne nemške šole iz src naše mladine popolnoma pregnati ne morejo. Nemško časopisje je razširjeno po vsi Sloveniji in obdeluje duhove v nemškem duhu. Nasproti mu stoji slovensko časopisje, ki se res hrabro brani, a ne smemo si prikrivati, da mu že živeža primanjkuje, to je, izvirne slovenske duševne hrane. Nemški naseljenci med nami so kakor pionirji in „vorposten“ nemškega duha, ter združeni z domačimi odpadniki svoj posel smelo in predrzno opravljajo. Dobra disciplina in eneržija se jim ne more odrekati, in v srce boleti mora slovenskega narodnjaka, ako vidi, da peščica nemčurjev je v stanu, strahovati celo deželo, in misliti si mora, če nas že „vorposten“ premagujejo, kaj še le bo, kedar pride cela „armada!“ Med našim narodom je sicer še mnogo duševnega zaklada, a le malo jih je, ki bi znali tak zaklad najti in vzdigniti. Vrh tega je mnogo Slovencev tako imenovane „slovenske inteligencije“, kateri hočejo preveč „gospode špilati“, zaničujejo in prezirajo kmeta, in zajemajo svojo duševno hrano iz nemških časnikov, namesto da bi občevali z narodom; naš narod najbolj zastopa le kmet, kajti meščan in grajščak sta ali popolnoma tujca ali vsaj potujčena. Kdor si hoče ohraniti narodno mišljenje, treba, da občuje z našim kmetom. Poznam nemškutarje, ki so sicer naši hudi nasprotniki, kedar pa pridejo volitve, z našim narodom toliko občujejo, da njegovo mišljenje bolje poznajo, ko marsikater „Slovenec“; to so tisti „Kranjci“, ki sicer zmirom

z Nemci vlečejo, a domá vendar le kranjski govorijo, in po slovenski šegi živijo. Po pravici rečem, da mi je tak nemškutar ljubši, nego tisti „Slovenci“, ki so sicer politični Slovenci, a v svojem mišljenju in družbinskem življenju vsi ponemčeni, ki ošabno prezirajo kmeta, občujejo le z „gospôdo“, in čitajo nemške romane in časnike, ali k večjemu še „Slov. Narod“. Na Notranjskem imamo tak eklatanten izgled: mož veljá za slovenskega prvaka, pa ne zna slovenski niti govoriti niti pisati in v hiši njegovi vlada nemščina, ker slovenščina ne spada pod „bon ton“. Kaj nam pomaga tak „Slovenec“, če prav „surko“ nosi, on vendar nič družega ni, ko nemškutar v surki. Taki ljudje le nemški živelj med slovensko družbo tihotapsko širijo, in so bolj nevarni, ko očitni nasprotniki; kajti očitnih se moremo varovati, tihotapskih pa ne. — V največi nevarnosti, da postanejo taki nemškutarji v surki, so pa naši mladenči v šolah; kajti nemško mišljenje, nemški duh se jim vliva skozi osem ali celó skozi dvanajst let v glavo in srcé. Ni zadosti, če tak mladeneč reče: „jaz ostanem vendar narodnjak“; on le sam sebe vara in sam sebi laže, ako se zoper navale tujega duha dobro ne oboroži. Učečim se mladenčem podajam sledeče zdravilo ali protistrup (gegengift), s katerim bodo germanizatorni duh naših šol lahko premagali: 1) naj kolikor mogoče občujejo s svojimi rojaki, posebno s kmeti, 2) naj se marljivo pečajo s slovensko literaturo, 3) naj gojijo slovensko petje, posebno narodne pesmi, iz katerih jim govori slovensko čutenje naravnost do srca; 4) naj prebirajo tudi srbske narodne pesmi, katere tudi Slovenec brez velike težave razume. Kdor se teh pripomočkov drži, temu sem porok, da se ne bode izneveril materi Sloveniji. Kdor se pa na lastno pomoč zanaša, tega zagotavljam, da bo postal čedalje bolj mlačen Slovenec, kakoršnih je žalibog mnogo med nami, ki se nobene narodne stvari niso hoteli vdeležiti, niti kaj slovenskega brati. Taki imajo potem vedno „zmernost“ na jeziku, in vsacega poštenega in celega Slovenca imenujejo „fanatika“, ker jim je na tihem nemškutarija po godu, le da si tega povedati ne upajo. — Dobro je, in mi moramo celó iz nemške kulture zajemati, mi se moramo od zapadnih Evropejcev učiti, oni so starejši od nas, oni so imeli čas in priložnost, izobraziti se v vseh strokah, — pa surove duševne hrane ne smemo požirati, ako nočemo kot narod poginiti. Kakor bučela sok iz rož v svojem želodcu prekuha in iz njega sladki méd naredi, isto tako moramo mi duševno hrano tujih narodov v svojem duševnem želodcu prekuhati, in jo tako prestrojiti, da je za Slovana prebavljiva, in kedar smo jo tako prekuhali v sebi, potem še le podajajmo jo našemu narodu kot duševno hrano. Za to delo pa je treba krepkega, zdravega, slovenskega želodca; tak želodec ima pa le Slovenec prave korenine, v narodovem mišljenju izgojen. Tuja melodija, naj je še tako lepa, Slovencu ne seže prav do srca; ravno tako tudi človek v tujem duhu izgojen, ne more našemu narodu na srce govoriti, ga ne more blažiti. To naj bi si zapomnili vsi tisti, kateri so poklicani za narodove učeničke: duhovniki, časnikarji in učitelji. Zlasti naši časnikarji so preleni, da bi duševno hrano, kedar jim lastni vir usahne, zajemali iz naroda ali iz slovanskih listov; to jim je pretežavno, nemška duševna hrana jim je veliko bližja, ker jo jim nemški časniki kar naravnost v usta mašijo in vendar „Primorac“ in „Obzor“ prinašata včasih izvrstne članke, ravno tako srbska „Zastava“, da o ruskih in českih listih nič ne rečem, ki so Slovencu teže umljivi.

(Konec prihodnjič.)

Pogled na bojišče v Ercegovini in Bosni.

Oklic glavarjev Ercegovinskih ustajnikov,

ki so ga razposlali kmalu po začetku ustaje, se glasi tako-le:

„Kdor turške divjosti in krutosti do kristijanov ni gledal z lastnimi očmi, kdor ni videl z lastnimi očmi muk in trpljenja krščanskega ljudstva v Turčiji, si še površno ne more misliti, kaj je raja; to je nema stvar manj od živine, to je neka vrsta ljudi za večno robstvo rojenih, ki so na svet prišli s prokletstvom raje.

To ljudstvo ni nič družega, ko veja velike in mnogobrojne slovanske skupine, — al najnesrečnejša veja je srbsko-bulgarska, ki usmiljenja vredno životari na sramoto našega razsvitljenega stoletja, ko drugi bratovski narodi napredujejo in so deloma že dosegli sijajno razvitje. Čuda strašna je osoda, ki ta del naroda srbskega tako grozovito tare! In tem huja je ta osoda, ako se pomisli, da celó po krvi in veri sorodni narodi se obračajo proč od zaklete raje, namesti da bi jej podali roko v pomoč in rešitev, ki jo podajajo drugim, tujim narodom.

Utegnilo bi se reči, da naših pritožeb, naših klicev po pomoči niso čuli naši srečnejši bratje, da oni ne vedo za reve, v katerih poginjamo, in da se za to ne brigajo za nas.

Al o tem se je že toliko govorilo, pisane so že debele knjige o našem trpljenju in kri naša je tekla curkoma. Sama na-se navezana je raja sklenila za svobodo svojo zastaviti zadnjega moža ali pa za-njo pasti do zadnjega moža.

Tedaj priobčujemo mi podpisani glavarji borečega se naroda ta oklic pred vsem vsem svojim bratom po Turških deželah, ki enako nam zdihujejo v neprenesljivem robstvu: naj vstanejo in se s svojim orožjem pridružijo nam, da dosežemo „što Bog dá i sreča junacka“. Za vsakega izmed nas je zares bolje umreti, nego dalje živeti tako, kakor smo morali živeti dozdej.

Srbijo in Črnogoro prosimo nakloniti nam svojo pomoč. Kar storite za nas, to storite za-se in prihodnost svojo. Dalje prosimo druge Slovane, vse in povsod, kjerkoli živé, naj nam pomagajo, da dosežemo to, da se kmalu bode moglo reči: Turška raja je bila!

Sploh prosimo pomoči vsacega brez razločka vere in narodnosti, vsacega, ki je pravičen človek, ki ceni svobodo in spoštuje pravico.

Nadjaje se, da prošnje naše ne bodo razlegale se brez vspeha in da nam bo od pravičnih, poštenih ljudi iz obširnega svetá došlo dovolj podpore, pričakujemo nagle pomoči na krvavem bojišču.“

V Ercegovini 31. (19.) julija 1875.

V imenu glavnega odbora za osvobojenje raje: Sofronij Spremo, igumen samostana Zavalskega, Diordij Radulović iz Mostara, Vucko Vuketić, Dioko Diurtović iz Trebinjskega Zagorja, Mihalo Gutić, Tripko Grubačić iz Nevesinja, Mujo Brstina iz Stolačkega okraja.

Nadloge kristjanskih rodovin, ki bežijo iz Ercegovine v Dalmacijo, so tolike, da so ganile srca blagih gospá v Dubrovniku (Ragusi), ki se zato obračajo do dobrotnic vseh jugoslavenskih deželá. Gorečo njih prošnjo izrazuje sledeči

Razglas.

„Punt v sosednji Ercegovini je prisilil preveliko število nesrečnikov, da si iščejo pribežališča pri nas. — Onemogli starci, slabe žene, nedolžni otroci na trôpe vsaki dan bežé, da se umaknejo vojskinim strahostim. Véli, strgani, oslavljeni pohajkujejo po naših ulicah,